

system kommunikere om de sygdomme, det producerer ved for eksempel at behandle med overdreven brug af antibiotika. Og kun det politiske system kan kommunikere om den magtesløshed, det skaber blandt ekskluderede (uden for samfundet), når politikerne i bedste mening anvender deres politiske magt.

Alt dette sagt og så er det måske en ringe trost, at Luhmann i *Sociale systemer* tilbyder et universelt begrebsvokabular til at analysere og beskrive samfundets udviklingsprocesser. At Luhmann har ambitioner om at gøre sociologien til samfundets (selv)refleksionsvidenskab og begrebsproducent nummer et, løser ikke mange konkrete problemer. Til gengæld skaber hans begreber frugtbare irritationer og uro, der hvor de bringes ind. Og det må vel egentlig også siges at være en ganske væsentlig funktion. I hvert fald er det at ryste samfundets selvfølgeligheder og selvforståelse at bringe sociologien tilbage til sin allertidligste kritiske bevæggrund, nemlig at afklare modernitetens grænser.

Luhmanns begreber inviterer til sådanne kritiske grænseundersøgelser og er på den måde nødvendige instrumenter i et sociologisk oplysningsprojekt. Så selvom *Sociale systemer* tegner konturerne af en sociologi uden genveje til en lykkelig slutning, og på den måde er sociologi i og om en „affortryllet verden“, så tegner den også konturerne af en sociologi med tilstrækkelig ballast til at lade Minervas ugle flyve på rekognosceringstogter over det moderne samfund.

Hvis vi afslutningsvis skal vende tilbage til det tyske festskrift, som indledningsvis blev nævnt, så henleder det ikke blot opmærksomheden på, at Luhmann lidenskabeligt producerer teori om det moderne samfund, det afspejler også hans formidable evne til at producere resonans på forskellige områder i samfundet. Med så forskellige tematiske overskrifter som økonomi, religion, kunst, intimitet og uddannelse afspejler skriftet, hvor bredt Luhmanns tanker har spredt sig.

Denne fagligt autoritative oversættelse af *Sociale systemer* er et påskønnet udtryk for den kraftige resonans, Luhmann har skabt i Danmark de seneste mange år. Oversættelsen er god, og med dens klare introduktion og gennearbejdede navne- og emneindeks skulle den have alle muligheder for, også i denne version, at blive en klassiker – sandsynligvis ikke bare i Danmark, men i hele Norden.

Holger Højlund
Institut for Ledelse, Politik og Filosofi
Handelshøjskolen København

Harald Baldersheim og Lawrence E. Rose (red.), *Det kommunale laboratorium. Teoretiske perspektiver på lokal politikk og organisering*, Oslo: Fagbokforlaget, 2000, 327 s., Nkr. 298,00.

Denne antologi er skrevet som en lærebog til brug på de højere læreanstalter. Formålet er ifølge bogens forord dels at give en introduktion til teorier om politik og organisering på kommunalt plan, dels at give en metodevejledning til forsk-

system kommunikere om de sygdomme, det producerer ved for eksempel at behandle med overdreven brug af antibiotika. Og kun det politiske system kan kommunikere om den magtesløshed, det skaber blandt ekskluderede (uden for samfundet), når politikerne i bedste mening anvender deres politiske magt.

Alt dette sagt og så er det måske en ringe trost, at Luhmann i *Sociale systemer* tilbyder et universelt begrebsvokabular til at analysere og beskrive samfundets udviklingsprocesser. At Luhmann har ambitioner om at gøre sociologien til samfundets (selv)refleksionsvidenskab og begrebsproducent nummer et, løser ikke mange konkrete problemer. Til gengæld skaber hans begreber frugtbare irritationer og uro, der hvor de bringes ind. Og det må vel egentlig også siges at være en ganske væsentlig funktion. I hvert fald er det at ryste samfundets selvfølgeligheder og selvforståelse at bringe sociologien tilbage til sin allertidligste kritiske bevæggrund, nemlig at afklare modernitetens grænser.

Luhmanns begreber inviterer til sådanne kritiske grænseundersøgelser og er på den måde nødvendige instrumenter i et sociologisk oplysningsprojekt. Så selvom *Sociale systemer* tegner konturerne af en sociologi uden genveje til en lykkelig slutning, og på den måde er sociologi i og om en „affortryllet verden“, så tegner den også konturerne af en sociologi med tilstrækkelig ballast til at lade Minervas ugle flyve på rekognosceringstogter over det moderne samfund.

Hvis vi afslutningsvis skal vende tilbage til det tyske festskrift, som indledningsvis blev nævnt, så henleder det ikke blot opmærksomheden på, at Luhmann lidenskabeligt producerer teori om det moderne samfund, det afspejler også hans formidable evne til at producere resonans på forskellige områder i samfundet. Med så forskellige tematiske overskrifter som økonomi, religion, kunst, intimitet og uddannelse afspejler skriftet, hvor bredt Luhmanns tanker har spredt sig.

Denne fagligt autoritative oversættelse af *Sociale systemer* er et påskønnet udtryk for den kraftige resonans, Luhmann har skabt i Danmark de seneste mange år. Oversættelsen er god, og med dens klare introduktion og gennearbejdede navne- og emneindeks skulle den have alle muligheder for, også i denne version, at blive en klassiker – sandsynligvis ikke bare i Danmark, men i hele Norden.

Holger Højlund
Institut for Ledelse, Politik og Filosofi
Handelshøjskolen København

Harald Baldersheim og Lawrence E. Rose (red.), *Det kommunale laboratorium. Teoretiske perspektiver på lokal politikk og organisering*, Oslo: Fagbokforlaget, 2000, 327 s., Nkr. 298,00.

Denne antologi er skrevet som en lærebog til brug på de højere læreanstalter. Formålet er ifølge bogens forord dels at give en introduktion til teorier om politik og organisering på kommunalt plan, dels at give en metodevejledning til forsk-

ning i sådanne emner. Bogens titel *Det kommunale laboritorium* er valgt som en „programerklæring“ (p. 5) fra bidragsyderne. Det skal forstås på to måder. Dels foregår der til stadighed reformer og reorganiseringer i kommunerne, dels udgør kommunerne „en velegnet arena for å teste vitenskapelige hypoteser og teorier“ (p. 5). Bogens udgangspunkt er dermed ganske sympatisk. Forfatterne har både en substantiel og metodisk interesse i kommunale forhold.

Bogen er bygget op af kapitler om udvalgte teoretiske perspektiver. Efter en kort indledning fra redaktørerne følger kapitler om new public management (Morten Øgård), demokratiteori (Lawrence E. Rose), teori om lokalmagt (Harald Baldersheim), policyanalyser (Tore Hansen), ledelsesteori (Dag Øyvind Lotsberg), reorganiseringsteori (Anne Lise Fimreite), kommunal autonomi (Tore Hansen), kontingensteori (Sari Pikkala), kulturteori (Ishtiaq Jamil) og implementeringsteori (Audun Offerdal).

Som det ofte ses i antologier, er kapitlerne af svingende kvalitet og lever i forskelligt omfang op til bogens overordnede formål. Redaktørerne leverer hver et stærkt kapitel. Lawrence E. Rose giver en solid introduktion til demokrati-teori og forskellige tilgange til forståelse af lokalt demokrati. Jeg har længe savnet et undervisningssupplement til Jim Sharpe's efterhånden klassiske artikel om lokalt demokrati („Theories and values of local government“, *Political Studies*, vol. 18, 1970, pp. 153-160). Det har jeg fundet nu. Harald Baldersheim giver en meget grundig introduktion til perspektiver på lokal magt. Og man undres med Baldersheim over, at der er så få *community power studies* i Skandinavien. Her er et stort hul i skandinavisk kommunalforskning. Begge disse kapitler har dog en skønhedsplet. Der er meget få metodeanvisninger til den, der selv vil kaste sig over forskning i disse emner. Som det vil fremgå, er dette et forhold, der går igen i resten af bogen. Det er en skam, også i lyset af bogens overordnede formål. Tore Hansen giver en nyttig introduktion til policyanalyser og en god belysning af det vanskelige begreb kommunal autonomi. Ishtiaq Jamil leverer et godt kapitel om kulturteori. I forhold til bogens overordnede formål er det et af bogens bedste kapitler. Det indeholder en solid introduktion til det teoretiske perspektiv, herunder en gennemgang af den internationale litteratur. Derudover indeholder det overvejelser om, hvordan perspektivet kan anvendes (og har været anvendt) på kommunale forhold, både i Norge og udlandet. Dag Øyvind Lotsberg og Morten Øgård giver overskuelige indføringer i henholdsvis ledelsesteori og new public management.

Bogens øvrige kapitler fungerer mindre godt, men af forskellige grunde. Anne Lise Fimreites kapitel om reorganiseringsteori er ikke vellykket. Hun indleder med at diskutere to alternative perspektiver på organisationsændringer: det rationelle og det institutionelle perspektiv (sidstnævnte nok bedre kendt i Danmark under betegnelsen det sociologiske perspektiv). Diskussionen indeholder ingen omtale af eller henvisninger til den internationale litteratur. Det er uheldigt, når sigtet med bogen er teoriindføring. Fimreite finder begge perspektiver for ensidige. Hun søger derfor at syntetisere perspektiverne i, hvad hun benævner det kontekstuel-processuelle perspektiv. I dette perspektiv indgår tre centrale variable: kontekst, substans og proces. Forsøget er prisværdigt, men det mislyk-

kes. Som Fimreite konkluderer, er det „vanskelig å teste hypoteser om sammenhengen mellom kontekst, prosess og substans, og dermed vanskelig å gjøre perspektivet til en allmenngyldig reorganiseringsteori“ (p. 181). Som læser føler man sig ladt i stikken. Hvordan kan vi så forstå kommunale reorganiseringer? Det skulle en undervisningsbog gerne give et bud på. Sari Pikkalas kapitel indeholder en meget solid og nyttig introduktion til kontingensteori. Hun overvejer videre eksplicit, hvor anvendeligt perspektivet er for den kommunale verden. Konklusionen er dog, at kontingensteori er mest velegnet til private virksomheder, og at „kontingensteoriens resonnement om at overensstemmelse mellem struktur og omgivelse resulterer i effektivitet er således problematisk når det gjelder kommuner og andre offentlige organisasjoner“ (p. 232). Som læser er man hermed i tvivl om, hvor godt et laboratorium kommunerne udgør for test af kontingensteorien. Audun Offerdal giver en grundig og oplysende indføring i implementeringsteori. Men man savner overvejelser om, hvor relevant perspektivet er for den kommunale verden og om, hvordan praktisk forskning med udgangspunkt heri skal gribes an.

Som læser savner man en begrundelse for balancen i bogens valg af emner. Der er en god balance mellem organisationsteoretiske (kap. 6, 7, 9 og 10) og politisk-systemteoretiske indfaldsvinkler. Men centrale emner er udeladt. Betydningen af partisystemer, valgsystemer, regeringsdannelse, partipolitik og størrelsesforhold er eksempler på generelle politologiske spørgsmål, som er særligt velegnede til belysning i „det kommunale laboratorium“. Men de er ikke medtaget i bogen. Begrundelsen herfor kunne have været taget op i en mere solid introduktion til bogen eller i et konklusionskapitel, som også glimrer ved sit fravær.

Den samlede vurdering er, at bogen har for mange af antologiens ulemper. Kvaliteten svinger for meget fra kapitel til kapitel, og det er svært som læser at gennemskue, hvorfor fokus er rettet på de medtagne emner og ikke på andre. Endvidere lever bogen kun op til det ene af sine erklærede formål. Det første formål er at introducere teori, hvilket opfyldes. Det andet formål er at give metodevejledning til praktisk kommunalforskning i de behandlede emner. Det opfyldes ikke. Praktiske metoderåd er meget sparsomme. Her må den interesserede læser konsultere anden litteratur, for eksempel George A. Boyne's *Constraints, Choices and Public Policies* (Greenwich, CT: JAI Press, 1996). Disse kritikpunkter er ikke ensbetydende med, at bogen ikke vil kunne finde anvendelse. Mange af kapitlerne er gode og velegnede til undervisningsformål. Men i det omfang bogen anvendes i undervisning på de højere læreanstalter bliver det nok snarere som kopier af udvalgte kapitler end som grundbog.

Jens Blom-Hansen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

B. Guy Peters, R.A.W. Rhodes og Vincent Wright (eds.), *Administering the Summit. Administration of the Core Executive in Developed Countries*,